

УДК 373.2.015.31:33:316.614.5

Іванчук С.А., Кочнева С.С.
Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ І СІМ'Ї ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ВИХОВАННЯ ОСНОВ КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі дошкільної освіти на сучасному етапі – вихованню основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Підкреслено провідний вплив сім'ї у вихованні економічної культури дитини. На основі аналізу робіт, присвячених проблемам організації ефективної взаємодії педагогів дошкільного закладу з сім'єю (Л. Артемова, А. Богуш, Р. Буре, Л. Загик, В. Котирло, Т. Маркова, Л. Островська та ін.) та економічного виховання дітей дошкільного віку (Т. Грасс, Н. Грама, Г. Григоренко, Н. Дудник, Н. Кривошея, В. Кушнір, Т. Подкаминська, І. Ярита та ін.) зроблено спробу визначити педагогічні умови та обґрунтувати ефективні форми взаємодії педагогів із родинами вихованців із метою виховання основ культури споживання.

Ключові слова: економічне виховання, культура споживання, педагогічні умови, діти дошкільного віку, дошкільний заклад, сім'я, форми взаємодії.

Ivanchuk Sabina, Kochnieva Sophia
Donbass State Pedagogical University

INTERACTION OF EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION AND FAMILY AS PEDAGOGICAL CONDITIONS OF EDUCATION IN PRESCHOOL CHILDREN BASES OF CULTURAL CONSUMPTION

Summary. Modern economic development, the speed of updating information and changes in society lead to the further development of economic education, and they need to find new ways of realizing the goals and solving the challenges that lie ahead. Economic education and upbringing are implemented at all levels of education, but the primary one is pre-school education, when the basics of economic knowledge are laid, the initial economic experience is formed, and the foundations of a culture of consumption are laid. The article devoted to the issue of preschool education at present – education foundations of cultural consumption in preschool children. Economic training and education are implemented at all levels, but the primary one is the pre-school education, when the foundations of economic knowledge, the culture of consumption, formed the initial economic experience. The leading role in the formation of economic culture of the child carries her family, forms in it relating to the results of their labor and the labor of others, the ability to choose among a range of needs and desires, the ability to adapt and act in economic circumstances that are constantly changing. The purpose of the article is to identify the optimal forms of interaction between preschool and the family as the leading condition of education in the foundations of the culture of consumption age children. Emphasis is on the leading influence in the development of family economic culture of the child. Based on the analysis of work on the problems of effective interaction with the family pre-school (L. Artemov, A. Bogush, R. Brown, L. Zahyk V. Kotyrlo T. Markov, L. Ostrowska et al.) and economic education of preschool children (T. Grass, N. Gram, N. Dudnik, N. Kryvosheya, V. Kushnir T. Podkamynska, I. Yaryta et al.) attempts to identify and substantiate effective forms of interaction of the teacher with the families of pupils in order education foundations of cultural consumption.

Keywords: economic education, culture consumption, pedagogical conditions, pre-school children, preschool, family, forms of cooperation.

Постановка проблеми. Сучасний економічний розвиток, швидкість оновлення інформації та зміни у суспільстві зумовлюють подальший розвиток економічної освіти, потребують пошуку нових способів реалізації цілей та вирішення завдань, які виникають перед нею. Економічне навчання та виховання реалізуються на всіх ланках освіти, проте первинною з них є дошкільна освіта, коли закладаються основи економічних знань, формується початковий економічний досвід, закладаються основи культури споживання.

Провідну роль у становленні економічної культури дитини здійснює її родина, що формує у неї ставлення до результатів власної праці та праці інших людей, вміння робити вибір серед низки потреб і бажань, вміння пристосовуватися та діяти в економічних обставинах, які постійно змінюються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідність реалізації завдань економічного виховання та виховання основ культури споживання підкреслювали у своїх працях Н. Грама, Г. Григоренко, Р. Жадан. Важливість встановлення взаємодії між педагогами дошкільного закладу та родинами вихованців обґрунтували у своїх працях Л. Артемова, А. Богуш, Р. Буре, О. Запорожець, О. Кононко, О. Усова, С. Ладивір та ін. Окремо вивчалися форми (В. Котирло), принципи (Л. Загик, Т. Маркова та ін.), зміст і методи (Л. Островська та ін.) взаємодії вихователів дошкільного закладу і сім'ї.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У зв'язку з цим, організація економічної освіти та виховання основ культури споживання в рамках дошкільного закладу, який відвідує дитина, має будуватися з урахуванням особливостей і можливостей

її родини. Залученню сім'ї до виховання основ культури споживання у дітей в дошкільному закладі сприяє встановлення контактів вихователя з батьками.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у визначенні оптимальних форм взаємодії ЗДО і сім'ї як провідної умови виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під педагогічними умовами виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку розуміємо необхідні й достатні обставини, за яких освітній процес забезпечує ефективне здобуття дітьми споживчих знань, а на їх основі – формування усвідомленої культури споживання.

У тлумачному словнику сучасної української мови умови визначаються як сукупність положень, що лежать в основі будь-чого, як необхідна обставина, що робить можливим здійснення, створення, утворення будь-чого або сприяє чомусь.

Існують інші тлумачення сутності педагогічних умов. Дослідниця Н. Посталюк вважає, що педагогічні умови – це педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) прояву педагогічних закономірностей, обумовлених дією певних факторів. На думку вченої Т. Шамової, педагогічні умови є чинниками успіху у процесі управління навчанням.

Сутність педагогічних умов у нашому дослідженні ми намагалися визначити через поняття обставин, які обумовлюють виховання основ культури споживання дітей старшого дошкільного віку.

Отже, педагогічні умови – це свідомо створені педагогом обставини, від яких залежить успішність реалізації завдань педагогічного процесу, спрямованого на виховання особистості дитини. У нашому випадку – основ культури споживання.

Пошуково-аналітична робота уможливила виокремлення педагогічних умов, які б забезпечили виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку. Серед них: 1) озброєння дітей системою знань з основ економіки та культури споживання; 2) взаємодія педагогів ЗДО і сім'ї у вихованні основ культури споживання; 3) занурення дітей в активну культурно-споживчу діяльність в умовах ЗДО і сім'ї.

Розглянемо докладніше взаємодію ЗДО і сім'ї як педагогічну умову виховання основ культури споживання.

Дослідники підкреслюють, що встановлення взаємодії вихователів дошкільного навчального закладу з сім'ями вихованців є важливою умовою успішної реалізації виховних задач, які визначає сучасна дошкільна освіта. Діти, які відвідують дошкільний заклад, одночасно перебувають під впливом вихователів і батьків. Від їхньої продуктивної взаємодії залежить особистісний розвиток дитини, становлення її культурної поведінки. Така взаємодія активізує потенційні педагогічні можливості обох педагогічних інститутів – сім'ї та дошкільних закладів [1].

Оптимальний рівень готовності педагогів та батьків до взаємодії характеризується усвідомленням обома сторонами значущості педаго-

гічної взаємодії; наявністю відповідних знань, умінь та навичок, а також бажання продуктивно взаємодіяти. Це спонукало нас до створення умов для прояву окреслених характеристик. Організація педагогічної взаємодії полягала у формуванні партнерських відносин. Цьому сприяло включення батьків до партнерської діяльності [3]. Успішність реалізації означених вимог залежала від форм роботи, які були обрані у закладах дошкільної освіти для побудови педагогічної взаємодії з сім'ями вихованців: сумісні інформаційні повідомлення, батьківські збори з виступами батьків, залучення батьків до проведення консультацій іншим родинам, влаштування сімейних тематичних виставок, диспутів, проведення сумісних свят, вечорів питань і відповідей, «днів відкритих дверей», усних журналів, сумісних переглядів фільмів на педагогічну тематику.

З урахуванням рекомендацій дослідника О. Звереву було проведено аналіз активності партнерської взаємодії педагогів з батьками [4]. Були задіяні різні форми роботи, а саме: інформаційно-аналітичні (опитування, тести, анкетування, інформаційні корзини, поштові скриньки), дозвіллієві (свята, виставки), пізнавальні (КВК, «Ток-шоу», «Що? Де? Коли?» та ін.), наочно-інформаційні – дні відкритих дверей, відеоролики про життя дошкільного закладу, виставки творчих дитячих робіт, сумісних із батьками робіт, використання сучасних технологій; інформаційно-просвітницькі – інформаційні стенди, папки-пересувки, тематичні виставки, міні-газети, бібліотеки з проблем сімейної педагогіки.

Вивчення інноваційних форм роботи з батьками, які презентувалися у педагогічній пресі та активно впроваджуються у дошкільних закладах країни надало можливість урізноманітнити роботу з батьками задля налагодження партнерської взаємодії педагогів та батьків. Так були використані форми взаємодії, як-от: створення вихователями тематичних книжок за певними темами для кожної родини та виготовлення «експрес-довідничків». Батьки та педагоги розміщували у таких довідничках актуальні матеріали з питань виховання основ культури споживання, таблиці для порівняння підсумків набуття дитиною певних знань та вмінь, двосторонні практичні рекомендації для дорослих тощо.

Форма роботи «батьківські вітальні» була впроваджена за рекомендаціями дослідниці О. Рудик. Організація батьківських віталень були формою пізнавального дозвілля, на яке запрошували батьків та педагогів. Вітальні проводилися у невимушеній обстановці, у затишних умовах музичної зали [2].

Ефективною формою взаємодії педагогів ЗДО та батьків став брифінг. Такі зустрічі стисло розкривали зміст актуальних для батьків питань власної культури споживання та виховання основ культури споживання у дітей. Її проводив вихователь-методист, що заздалегідь готувався до відповідей на запитання за темою.

До реалізації умови взаємодії вихователів ЗДО і сім'ї у вихованні основ культури споживання були залучені форми партнерської діяльності, запропоновані авторами В. Лесик, О. Тесленко. Серед них: 1) адаптований варіант акції

«Батьківське віконечко», метою якого було активізувати батьків до створення стендової інформації; 2) «Кишенькова бібліотека» як спосіб спільної підготовки інформації для батьків у письмовому вигляді; 3) «День батьківського самоврядування» як спосіб занурення батьків в атмосферу внутрішнього життя закладу дошкільної освіти. Серед нетрадиційних форм та способів взаємодії дошкільного закладу із сім'єю автори пропонували: партнерські проекти з виготовлення батьками фото-презентацій та фото-колажів про власну дитину; підготовку інформації з досвіду сімейного виховання у письмовому вигляді разом із партнерами-дітьми, підготовка матеріалів для обговорення актуальних питань взаємодії з дітьми в межах «Дискусійної трибуни», проекти партнерської діяльності з виготовлення міні-буклетів для батьків із рекомендаціями щодо виховання дітей та ін. [6].

Для взаємодії педагогів ЗДО та сім'ї у вихованні основ культури споживання доцільним є використання мультимедіа-технологій та ресурсів соціальних мереж. Використання таких ресурсів викликало зацікавленість батьків, а форми звернення демонстрували сучасність організації роботи. Активно використовувалися відеопрезентації для розкриття теоретичних питань, підсумків партнерської діяльності, ходу і презентації прикладної діяльності [5].

Для забезпечення взаємодії педагогів ЗДО і сім'ї у вихованні основ культури споживання виникла необхідність переорієнтації роботи із встановлення звичної «взаємодії» дошкільного закладу із сім'єю на «партнерське співробітництво», у якому батьки є активними співучасниками педагогічного процесу. Рекомендації дослідників Н. Вахняк, С. Івах, Л. Сварковська та ін. підтвердили, що взаємодія у педагогічному процесі здатна формувати індивідуальність, активізувати особистий творчий потенціал не тільки дитини, а також педагогів та батьків. Ініціаторами таких взаємовідносин у нашому дослідженні стали вихователі, які допомагали актуалізувати у батьків потреби у власній освіті та забезпечували необхідні психолого-педагогічні знання.

Умови такої взаємодії стали можливими завдяки організації партнерської діяльності, яка відповідає вимогам гуманізації змісту і форм роботи із сім'єю, встановленню довірливих взаємовідносин та усвідомлення обома сторонами необхідності цілеспрямованого впливу на дитину.

Це було враховано у процесі формування заходів щодо реалізації вищезначеної педагогічної умови. У роботах низки вчених (О. Андрейчик, Н. Гавриш, Л. Кашпірська, О. Кононко, Л. Самборенко, Г. Сартан, Н. Чуб) доведено, що надмірна вимогливість в одній соціальній інституції та, навпаки, нехтування цими знаннями в іншій, призводить до ситуативної поведінки дитини та пристосування до вимог, а не формування вподобань. У процесі реалізації експерименталь-

ної моделі ми створювали послідовні та постійні розумні вимоги, які могли контролювати як батьки, так і педагоги. Контроль із боку дорослих сприяв закріпленню у дітей кращих рис поведінки, сформованих на засадах культури споживання. Оптимальним був вплив на дітей, коли дорослі, що оточують дитину (педагог та батьки), домовлялися про однакові вимоги. Умови, коли дитина мала розумний контроль й доброзичливу підтримку, позитивно впливали на прояви виховання основ культури споживання.

Таким чином, взаємодія батьків та педагогів була одним із стимулів виховання дошкільників, вселяла в них віру, що вони вчиняють правильно, активізувала їхні самостійні дії щодо вибору споживчого рішення, розподілу дій у партнерській діяльності, реалізації споживчих дій. Ми попереджували батьків та педагогів про неприпустимість прямих вказівок, зауважень, «нотацій», оцінювальних характеристик дій дитини. Дії дорослих орієнтувалися на конкретні потреби кожної дитини та родини в цілому.

Підвищенню ефективності взаємодії педагогів ЗДО і сім'ї у вихованні основ культури споживання сприяли такі прийоми, як-от: включення учасників (педагогів, батьків, дітей) до партнерської спільної діяльності; підтримка активності в партнерських проектах; заохочення до ініціативних дій партнерів, непряма допомога у процесі реалізації партнерської діяльності.

Означені форми включення батьків до безпосередньої освітньої роботи закладу дошкільної освіти надають їм досвід формування власної компетентності. Залучення батьків до сумісної освітньої роботи здійснювалося у межах функціонування батьківського клубу «Культурний споживач змалку», у якому відбувався пошук та добір інформації для сумісної роботи, адаптація її до наявних умов практики та оновлення особистого батьківського досвіду. Батьки свідомо брали участь у роботі клубу, отримували необхідну для них теоретичну інформацію та практичний досвід, знаходилися в інформаційному полі проблеми з виховання основ культури споживання у дітей.

Серед активних форм роботи клубу «Культурний споживач змалку» використовувалися проблемні лекції, інтерактивні тренінги «Школа споживання», ситуації аналізу життєвого досвіду, різноманітні ігри (ділові, рольові), розв'язання проблемних ситуацій тощо. Визначені педагогічні умови розглядалися комплексно та були внесені до експериментальної моделі, оскільки всі вони впливали на процес виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку.

Висновок. Результати проведеного дослідження підтвердили ефективність впровадження експериментальної моделі виховання основ культури споживання у дітей старшого дошкільного віку, до якої були включені визначені педагогічні умови.

Список літератури:

1. Безлюдная В.И. Взаимодействие детского сада и семи в педагогической коррекции отношений дошкольников со сверстниками / Валентина Ивановна Безлюдная / Автореф. дис на соискание ученой степени канд. педагогических наук. 13.00.01 Теория и история педагогики. Москва : НИИ дошкольной педагогики, 1988.
2. Взаємодія ДНЗ та сім'ї / уклад. О.А. Рудік, І.М. Молодушкіна. Харків : Вид. група «Основа», 2013. 222 с.
3. Володина Л.Н. Педагогизация родителей в условиях дошкольного учреждения. *Педагогические науки*. 2006. № 6. С. 244–247.
4. Зверева О.Л. Формы взаимодействия ДОУ с родителями. *Учебно-методический комплекс «Повышение квалификации на рабочем месте»*. 2011. Выпуск № 1. URL: <http://www.resobr.ru/products/1146>.
5. Ільченко Т. Розширюємо можливості спілкування з батьками: електронні засоби інформування. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 3. С. 20–24.
6. Лесик В. Проектна технологія як новий формат взаємодії з батьками. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2014. № 7. С. 48–53.

References:

1. Bezljudnaja, V.I. (1988). Vzaimodejstvie detskogo sada i semi v pedagogicheskoy korrekcii otnoshenij doshkol'nikov so sverstnikami [The interaction of kindergarten and seven in the pedagogical correction of relations between preschoolers and peers]. (PhD Thesis) Moskva: NII doshkol'noj pedagogiki. (in Russian)
2. Rudik, O.A., Molodushkina, I.M. (2013). Vzajemodija DNZ ta sim'i'i [Interaction between the DPO and the family]. Kharkiv: Vyd. grupa "Osнова". (in Ukrainian)
3. Volodyna, L.N. (2006). Pedagogyzacyja rodytelej v uslovyjah doshkol'nogo uchrezhdenija [Pedagogization of parents in a preschool]. *Pedagogicheskiye nauky*, no 6, pp. 244–247. (in Russian)
4. Zvereva, O.L. (2011). Formy vzaymodejstvyja DOU s rodyteljami. Uchebno-metodycheskyj kompleks "Povyshenye kvalyfykacyu na rabochem meste". [Forms of interaction between pre-school education with parents]. URL: <http://www.resobr.ru/products/1146>.
5. Ільченко, Т. (2012). Rozshyrjujemo mozhlyvosti spilkuvannja z bat'kamy: elektronni zasoby informuvannja [Expanding the possibilities of communication with parents: electronic means of information]. *Vyhovatel'-metodyst doshkil'nogo zakladu*, no 3, pp. 20–24. (in Ukrainian)
6. Lesyk, V. (2014). Proektna tehnologija jak novyj format vzajemodii' z bat'kamy [Design technology as a new format of interaction with parents]. *Educator-Methodist of preschool institution*, no 7, pp. 48–53. (in Russian)